

แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด
ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี*
THE GUIDELINE FOR MANGROVE FOREST PRESERVATION IN
BANBANGNAMJUED COMMUNITY, DONSAK SUB - DISTRICT,
DONSAK DISTRICT, SURAT THANI PROVINCE

จิตลวรรณ รอดนิตย์

Jitlawan Rodnit

ดิเรก นุ่นกล้า

Direk Nunklam

ไพรัตน์ ฉิมหาด

Pairat Chimhad

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: Jitlawan1515@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ผลการวิจัยพบว่า 1) การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$) รองลงมา ได้แก่ ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรต้นไม้ ($\bar{X} = 4.27$) และด้านอนุรักษ์สภาพแวดล้อมป่าชายเลน ($\bar{X} = 4.25$) ในส่วนด้านอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X} = 4.07$) เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน พบว่า ประชาชนชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนอยู่ในระดับมาก 2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัด สุราษฎร์ธานี พบว่า ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ผู้นำชุมชนและประชาชนให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการกำจัดขยะมูลฝอย ไม่ปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่ง

* Received 6 April 2021; Revised 14 April 2021; Accepted 26 April 2021

น้ำสนับสนุนกิจกรรมที่เอื้อต่อการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเพื่อเป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นหลังต่อไป และ ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรต้นไม้ โดยมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีโครงการรักษาฟื้นฟูสภาพที่สูญหายไปเพื่อให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการปลูกป่าทดแทนในส่วนที่ถูกทำลายไป ด้านการอนุรักษ์สัตว์น้ำ โดยมีข้อเสนอแนะว่า ควรให้มีภาครัฐและเอกชนรณรงค์เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำทั้งด้านอาหาร และการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การอนุรักษ์ทรัพยากร, ป่าชายเลน, ชุมชน

Abstract

The objectives of this research were as follow 1) To study the preservation of mangrove forest in Banbangnamjued Community, DonSak sub - district, Donsak district, Surat Thani province, and 2) To study the suggestions about the concept of preservation mangrove forest in Banbangnamjued Community, DonSak sub - district, Donsak district, Surat Thani province. This research is mixed method research. The findings are as follows; 1) The preservation of mangrove forest in Banbangnamjued Community by overview was at high level ($\bar{X} = 3.79$). When considered partially, it was shown that aquatic resource preservation was at highest level ($\bar{X} = 4.29$). and followed up the aspect of forest resource preservation ($\bar{X} = 4.27$), the aspect of mangrove forest conservation ($\bar{X} = 4.25$). The lowest mean was marine resource preservation ($\bar{X} = 4.07$). When classified into genders, ages, education levels, occupations, monthly income, they have shown that the people in Banbangnamjued Community, DonSak sub - district, Donsak district, Surat Thani province, there were at high level. 2. The suggestions on the conservation of mangrove forest in Banbangnamjued Community, DonSak sub - district, Donsak district, Surat Thani province, found that in terms of marine resource conservation, there should be waste management, sewage management, and community activities regarding to marine preservation for the next generations. In terms of forest resource preservation, there should have project restoration and reforestation. In terms of aquatic resource preservation, there should be the campaign from both governmental and private sectors, in order to create a social responsibility and consciousness for the aquatic resource preservation in food and tourism.

Keywords: Preservation, Mangrove Forest, Community

บทนำ

พื้นที่ป่าชายเลนของประเทศไทยได้ลดลงอย่างมากจนเป็นที่น่าวิตกเนื่องจากการบุกรุกทำลาย โดยการเปลี่ยนพื้นที่ป่าชายเลนไปทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมากมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการนำมาใช้ทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง (ทำนากุ้ง) การลักลอบตัดไม้ไปเผาถ่าน นอกจากนี้ก็ยังใช้เป็นที่อยู่อาศัย ทำเทียบเรือ ทำให้พื้นที่ป่าชายเลนลดลงตลอดเวลาจนทำให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศอันก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งที่อยู่อาศัยการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำชายฝั่งการกัดเซาะพังทลายของหน้าดินบริเวณชายฝั่งคุณภาพน้ำชายฝั่ง (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2550) ปัญหาหลักของพื้นที่ชายฝั่งทะเล คือ การเสื่อมสภาพของที่ดินชายฝั่งทะเลและทรัพยากรชายฝั่ง รวมถึงการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมโดยการถูกทำลาย การตัดวงจรใช้ผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไป การใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยและปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเล ซึ่งส่งผลกระทบทางลบมากมายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ทรัพยากรชายฝั่งที่สำคัญหลายชนิดเช่น ป่าชายเลนที่ดินชายฝั่ง แนวปะการัง หาดทราย และน้ำทะเลใกล้ชายฝั่งได้ถูกทำลายและเสื่อมลงไปในขั้นที่ต้องการ การเอาใจใส่และจัดการอย่างเร่งด่วน (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2563) จากปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว นำไปสู่แนวความคิดในการบริหารจัดการทรัพยากร ซึ่งเกิดขึ้นมาตั้งแต่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ที่เน้นการเพิ่มบทบาทองค์กรประชาชนในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ธวัชชัย จันจุฬา และดุสิต ดวงสา, 2551)

จากการศึกษาพบว่าชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 8 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 474 หลัง มีประชากร ผู้ชายจำนวน 468 ราย และประชากรผู้หญิงจำนวน 535 ราย รวมประชากรทั้งหมด 1,003 ราย จำนวนพื้นที่ป่าชายเลนของชุมชนบ้านบางน้ำจืดมีเนื้อที่ประมาณ 200 ไร่ อ่าวชุมชนบางน้ำจืดมีความยาวประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นชุมชนชายฝั่งแห่งหนึ่งที่ผ่านความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าชายเลนที่มีผลมาจากกลุ่มทุนต่าง ๆ และบริษัทเอกชนที่ได้เข้ามาในหมู่บ้านเพื่อประกอบกิจการธุรกิจและบุกรุกป่าชายเลนเพื่อสร้างบริษัทอุตสาหกรรม สร้างท่าเทียบเรือคานซ่อมเรือ ปัญหาที่พบ คือ ที่สาธารณะประโยชน์ถูกบุกรุกจากการตัดไม้ทำลายป่าชายเลนปล่อยน้ำเสียและสิ่งปฏิกูลลงทะเล สร้างสิ่งล่วงล้ำลำน้ำ ปล่อยน้ำมันเครื่องที่ใช้แล้วลงทะเลระบบนิเวศถูกทำลายก่อให้เกิดปัญหา การทำลายป่าชายเลนอย่างรวดเร็วภายในอ่าวบ้านบางน้ำจืด การทำลายป่าชายเลนส่งผลให้สภาพแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรมเป็นอย่างมาก และการทำลายยังส่งผลโดยตรงต่อสัตว์น้ำที่ต้องพึ่งพาอาศัยป่าชายเลนด้วย เพราะป่าชายเลนเป็นทั้งแหล่งอาหารที่อยู่อาศัยและเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา สัตว์น้ำที่

เข้ามาเพาะพันธุ์ต้องย้ายหนีเพราะน้ำมีมลพิษเมื่อป่าชายเลนถูกทำลายสัตว์น้ำก็ลดจำนวนลง ปริมาณสัตว์น้ำที่ชาวบ้านจับได้นั้นน้อยลงจากสภาพพื้นที่ชายฝั่งที่พื้นดินเงิน บริษัทเอกชนก็ได้ทำการขุดลอกร่องน้ำในการเดินเรือแล้วนำดินโคลน ซากปะการังที่ตายแล้วไปทิ้งเรียงรายในทะเล บริเวณตั้งแต่ด้านใต้เกาะหลักไปทางทิศเหนือ ระยะทางนับเป็นสิบล้านเมตรทำให้ผู้ประกอบการอาชีพประมงเดือดร้อนไปทั่ว ตั้งแต่ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ไปจนถึงขนาดใหญ่ อย่างพวกประมงพาณิชย์ และซีเลน โคลน โคนคลื่นลมซัดพาเข้ามาหาหาดทรายบ้านนางกำ ทำให้หาดทรายที่สวยงามสกปรกไปด้วยซีเลนจนนักท่องเที่ยวหนีหายและยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ สัตว์น้ำตาย สัตว์น้ำย้ายถิ่น น้ำเป็นพิษได้ส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีการรวมกลุ่มปรึกษาและหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อรักษาป่าชายเลนของหมู่บ้านไว้ (บรรจง ศรีสุธรรม, 2563)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงได้มีการรวมกลุ่มกัน รวมถึงความร่วมมือร่วมใจกัน มีการวางแผนและประสานงานกันของชาวบ้านในชุมชนบ้านบางน้ำจืดและที่สำคัญที่สุดคือได้มีการจัดตั้ง “ชมรมตนรักษ์บ้านบางน้ำจืด” ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชาวบ้านในชุมชนบ้านบางน้ำจืดในการดูแลรักษาทรัพยากรต่าง ๆ ของพื้นที่ซึ่งผลของการรวมกลุ่มทำให้เกิดการดูแลรักษาป่าชายเลนฟื้นฟูสภาพป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมให้กลับมาเป็นป่าชายเลนที่สมบูรณ์ โดยช่วยกันเป็นหูเป็นตาไม่ให้มีการตัดไม้ทำลายป่า ในส่วนที่ถูกทำลายไปแล้วหรือเสื่อมโทรม ชาวบ้านในชุมชนได้รวมตัวปลูกใหม่ทดแทนและมีการประสานงานขอความร่วมมือกับภาครัฐและหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความรู้กับคนภายในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่เพื่อให้ตระหนักและมีจิตสำนึกถึงคุณค่าของป่าชายเลน เช่น กิจกรรมปลูกป่าชายเลนเกิดขึ้นหลายครั้งทั้งที่เป็นกิจกรรมของหมู่บ้านและที่เกิดจากความร่วมมือของหน่วยงานและกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ จากภายนอก

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืดซึ่งเป็นปัญหาของชุมชนที่ยังแก้ไขปัญหาไม่ได้มาจนถึงปัจจุบันอันเป็น ชื่อเรื่องของการวิจัยคือ “แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี” โดยคาดหวังว่าการวิจัยในครั้งนี้จะสามารถนำไปแก้ไขปรับปรุงประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนบ้านบางน้ำจืดและชุมชนอื่น ๆ ให้มีความรู้ความเข้าใจที่ดีขึ้นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method Research) ตามลักษณะการศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ควบคู่กับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) (สงครี ชมภูวงศ์, 2559) ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือแบบสอบถาม (Questionnaire) กับประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ

1.1 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี เนื้อหา จากเอกสารทางวิชาการ ตำรา วารสาร บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการทำวิจัยเชิงคุณภาพ

1.2 ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 21 คน ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว ในลักษณะการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์ด้วยตนเอง จำแนกเป็นกลุ่มอาชีพ ประกอบด้วย 1) ผู้นำท้องที่ 2 ราย 2) ผู้นำท้องถิ่น 2 ราย 3) ประธานชมรมคนรักบ้านบางน้ำจืด 1 ราย 4) สมาชิกชมรมคนรักบ้านบางน้ำจืด 3 ราย 5) ชาวบ้าน บ้านบางน้ำจืด 9 ราย 6) ผู้อำนวยการกองช่างเทศบาลเมืองดอนสัก 1 ราย 7) ประชาชนชาวบ้าน 3 ราย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำโดยการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายเพื่อให้ได้ ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้แล้วนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์โดยมีกระบวนการและขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ คือการ ตรวจสอบความถูกต้อง รวบรวมคำตอบ และข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เนื้อหาและ เรียบเรียงให้มีความสละสลวย รัดกุม เข้าใจง่าย โดยแยกออกเป็นแต่ละด้านตามวัตถุประสงค์การวิจัย

2. การวิจัยเชิงปริมาณ

2.1 ศึกษาจากเอกสาร เป็นการค้นคว้าวิจัยจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิด ทฤษฎี เนื้อหา จากเอกสารตำรา วารสาร บทความทางวิชาการ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.2 ดำเนินการโดยใช้แบบสอบถาม โดยสร้างแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (สงครี ชมภูวงศ์, 2559) เพื่อสอบถามความคิดเห็นต่อแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม คือการรวบรวมข้อมูลที่ได้มาจาก แบบสอบถามแล้วนำมาคัดแยกตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยเครื่อง คอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลค่าสถิติพื้นฐานต่าง ๆ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี” สรุปผลวิจัยได้ ดังนี้

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ดังตาราง

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน	ระดับการอนุรักษ์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านทรัพยากรสัตว์น้ำ	4.29	0.58	มาก
2. ด้านทรัพยากรต้นไม้	4.27	0.54	มาก
3. ด้านสภาพแวดล้อมป่าชายเลน	4.25	0.51	มาก
4. ด้านทรัพยากรน้ำ	4.07	0.60	มาก
รวม	4.22	0.79	มาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านทรัพยากรสัตว์น้ำ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$) รองลงมาได้แก่ ด้านทรัพยากรต้นไม้ ($\bar{X} = 4.27$) และด้านสภาพแวดล้อมป่าชายเลน ($\bar{X} = 4.25$) ส่วนด้านทรัพยากรน้ำ มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X} = 4.07$) ตามลำดับ

2. แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลจากการสัมภาษณ์เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี” พบว่า ผู้นำชุมชนและประชาชนได้ให้ข้อเสนอแนะ โดยจำแนกเป็นรายด้านได้ ดังนี้

“ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำในชุมชนทั้งในด้านการรักษาการฟื้นฟูและการพัฒนา มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการอนุรักษ์แหล่งน้ำในชุมชนบางน้ำจืดโดยร่วมกับภาครัฐและภาคเอกชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการกำหนดข้อปฏิบัติในการอนุรักษ์แหล่งน้ำชุมชน สร้างความร่วมมือในการบำบัดน้ำเสียขั้นต้นก่อนที่จะระบายสู่แหล่งรับน้ำทิ้ง นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังควรให้ความสำคัญด้านการรักษาแหล่งน้ำชุมชน โดยเน้นการทำให้ข้อมูลของการอนุรักษ์แหล่งน้ำ

มีการรณรงค์ให้เกิดการปลูกฝังให้สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ควรมีการแนะนำ/ตักเตือน/ห้ามปรามสมาชิกในชุมชนให้ปฏิบัติตามข้อควรปฏิบัติในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ การเป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติตามข้อควรปฏิบัติของการอนุรักษ์แหล่งน้ำในชุมชน การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและรักษาแหล่งน้ำในชุมชน และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์น้ำให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น” (บังอร นาคเรือง, 2563); (สมเกียรติ ศรีคงแก้ว, 2563); (บุญมี เตียวฉิม, 2563)

“ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรต้นไม้ เช่น จัดให้ความรู้แก่ชุมชนให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ต้นไม้ที่แท้จริงมีหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชนเข้ามาจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน บ้านบางน้ำจืด มีการปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม เพื่อทดแทนพื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย มีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทำการเผยแพร่ ความรู้ และส่งเสริมการอนุรักษ์ต้นไม้แก่ประชาชน และมีการรณรงค์ให้เข้าร่วม โครงการปลูกป่ามีการสนับสนุนให้ผู้นำชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ในพื้นที่ไม่ให้ถูกตัดทำลายจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาป่าไม้ รวมทั้งปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้แก่ประชาชน มีการเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนเกี่ยวกับการป้องกันป่าไม้ มีเวรยามในการตรวจไม่ให้มีผู้ลักลอบตัดต้นไม้ มีกฎหมายคุ้มครองป่าไม้และมีบทลงโทษรุนแรงต่อผู้ที่กระทำความผิดอย่างจริงจัง และมีการเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนในชุมชนบ้านบางน้ำจืดเกี่ยวกับการป้องกันรักษาต้นไม้ม” (นิคม ทองศรี, 2563); (มนตรี วงษ์ปาน, 2563); (มลธิยา ญาณประสิทธิ์, 2563)

“ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ เช่น ชาวบ้านต้องมีส่วนร่วมในการช่วยกันรักษาอนุรักษ์สัตว์น้ำ ไม่จับสัตว์น้ำช่วงฤดูวางไข่ ไม่ทรมานหรือจับสัตว์น้ำมาขัง ไม่ทิ้งขยะหรือปล่อยน้ำเสียลงสู่ทะเล มีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลตักเตือนผู้กระทำความผิด หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องจัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์สัตว์น้ำ ประโยชน์ของสัตว์น้ำ และองค์ประกอบของการกระทำที่เป็นความผิดตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ เพื่อที่จะได้หลีกเลี่ยงการกระทำที่ละเมิดต่อกฎหมาย โดยมีกฎกติกาชุมชนในการจับสัตว์น้ำและการเฝ้าระวังออกตรวจลาดตระเวนการทำประมงผิดกฎหมาย ภาครัฐต้องกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการจัดการปลูกจิตสำนึกให้ชาวประมงตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สัตว์น้ำ ประชาสัมพันธ์ข่าวสารและมาตรการอนุรักษ์ผ่านกลุ่มอาสาสมัคร นอกจากนี้กระบวนการมีส่วนร่วมทำให้เกิดทักษะความรู้ ความเข้าใจ เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ นำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งมากขึ้น” (ชัยรัตน์ สุขไสย, 256); (บุญเลิศ วงษ์ปาน, 2563); (พรทิพย์ จันทรทอง, 2563); (พันธุ์อร่าม, 2563)

“ด้านอนุรักษ์สภาพแวดล้อมป่าชายเลน เช่น ประชาชน หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนบางน้ำจืด ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนให้ความร่วมมือในกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลนที่ภาคประชาชน หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชนเป็นผู้จัดขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรในท้องถิ่นของประชาชนในชุมชน มีจิตสำนึกในการเสียสละเวลาเพื่อมาเข้าร่วมกิจกรรมของส่วนรวม มีความสามัคคีในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การส่งเสริมบทบาทของประชาชนในเรื่องการอนุรักษ์ป่าชายเลน โดยกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติภายในบ้านของตนเอง ปลุกฝังสร้างจิตสำนึกและสร้างความเข้าใจ” (มนตรี วงษ์ปาน, 2563); (บงอร นาคเรือง, 2563); (พันธุ์อร่าม, 2563)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ซึ่งจะได้อภิปรายผลในตามวัตถุประสงค์ ในแต่ละประเด็น ดังนี้

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.1 ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ประชาชน ชุมชน พร้อมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำโดยใช้กิจกรรมเข้ามาช่วยในการจัดการ เช่น จัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้กับเยาวชนในชุมชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ เสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ การใช้น้ำอย่างประหยัด รู้จักคุณค่าประโยชน์ของน้ำ ส่งเสริมพฤติกรรมในด้านการอนุรักษ์ พัฒนา ป้องกันและรักษาตั้งแต่เด็ก ซึ่งสอดคล้องกับ ธิติ พานวัน ได้วิจัยเรื่องการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในพื้นที่อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบทพื้นที่ป่าชายเลนในพื้นที่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชและสัตว์น้ำ 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์และจัดการการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน เป็นภูมิปัญญาที่มีสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมกับระบบนิเวศป่าชายเลน มีการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรในป่าชายเลน เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญ ชุมชนมีการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด มีการวางแผนการจับสัตว์น้ำที่เป็นสัตว์เศรษฐกิจของชุมชนด้วยเครื่องมือประมงพื้นบ้าน เลือกจับเฉพาะสัตว์น้ำที่ได้ขนาดและไม่จับในฤดูวางไข่เพื่อให้สัตว์น้ำมีการสืบพันธุ์ 3) การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ป่าชายเลน ชุมชนได้อนุรักษ์หอยแครงโดยการสร้างแหล่งเพาะพันธุ์หอยแครงพันธุ์พื้นเมือง มีการจัดพื้นที่เพาะพันธุ์และอนุบาลต้นกล้าโกงกาง มีการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรคือนำมาผลิตเป็นชาใบชูลู หลังจากชุมชนได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้พบว่าในพื้นที่ที่มีจำนวน

หอยแครงพันธุ์พื้นเมืองเพิ่มมากขึ้น มีแหล่งเพาะพันธุ์และอนุบาลต้นกล้าขยายพันธุ์ต้นโกงกางเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนและมีผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร (ธิตี พานวัน, 2563)

1.2 ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรต้นไม้ ในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ผู้นำชุมชน ประชาชน ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องหันหน้ามาร่วมมือกันเพื่อส่งเสริมอนุรักษ์ทรัพยากรต้นไม้อย่างจริงจัง ให้การสนับสนุนผู้นำชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ พันธุ์ต้นไม้ ควรจัดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาต้นไม้ รวมทั้งปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ต้นไม้ให้กับประชาชนซึ่งสอดคล้องกับ ไพบุลย์ เต็มสมเกตู ได้วิจัยเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชายฝั่งอ่าวไทย: กรณีศึกษา จังหวัดระยอง และจังหวัดจันทบุรี การศึกษาพบว่าป่าชายเลนและสภาพแวดล้อมบริเวณชายฝั่งทะเลเสื่อมโทรมมากเนื่องจากการทำนาเกลือ การปล่อยของเสียจากโรงงาน การปล่อยสารเคมีจากการทำนาข้าว และการทิ้งขยะของสมาชิกชุมชนและนักท่องเที่ยวรวมทั้งการกัดเซาะชายฝั่งของคลื่นจากทะเล นโยบายสาธารณะที่เสนอแนะเป็นเรื่องเกี่ยวกับมาตรการในการแก้ปัญหาสภาพป่าชายเลนที่เสื่อมโทรม การกัดเซาะชายฝั่งของคลื่นจากทะเลและการจัดการขยะของชุมชน (ไพบุลย์ เต็มสมเกตู, 2560)

1.3 ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า หน่วยงานรัฐ หน่วยงานเอกชน และประชาชนเข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ รมณงค์การห้ามจับสัตว์น้ำในช่วงฤดูวางไข่ เสริมสร้างจิตสำนึกให้กับคนในชุมชน เยาวชน นักเรียนได้ตระหนักถึงการอนุรักษ์สัตว์น้ำ อบรมสั่งสอนลูกหลานให้รู้จักการอนุรักษ์สัตว์น้ำที่หายาก ไม่ทำลายสัตว์น้ำที่หายาก ซึ่งสอดคล้องกับ พระทองมี อัสสุโข ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) ความตระหนักรู้ของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน แขวงท่าข้าม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.69$) โดยความตระหนักรู้ของชุมชนในการจัดการป่าชายเลนมีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุดคือ หยุดตัดไม้ป่าชายเลนและร่วมมือกันปลูกต้นไม้ทดแทน รองลงมาคือ คนในชุมชนหากไม่ตระหนักในการอนุรักษ์ป่าชายเลน จะทำให้เกิดปัญหาขึ้นในอนาคตอย่างแน่นอน ขณะที่ปัญหาในชุมชนที่พบคือน้ำขุ่นขึ้นในน้ำมีปริมาณสารพิษและการพังทลายของดินมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด 2) การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนของชุมชนแขวงท่าข้าม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.33$) โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมามีส่วนร่วมในการดำเนิน, มีส่วนร่วมในการประเมินผล และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตามลำดับ 3) การจัดการป่าชายเลน แขวงท่าข้ามโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ป่าชายเลน มีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุด รองลงมาคือสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐและภาคี, การป้องกันการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าชายเลนและการสร้างระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อควบคุมสมาชิกในชุมชนตามลำดับ 4) การทดสอบ

ความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักรู้กับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการจัดการป่าชายเลน
แขวงท่าข้าม พบว่าความตระหนักรู้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
มีส่วนร่วมในการดำเนินการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินผล
มีค่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงบวกเท่ากับ 0.457, 0.775, 0.779, 0.694 อย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ 0.01 ทุกด้าน (พระทองมี อัสสุโข (แอมไธสง), 2561)

1.4 ด้านอนุรักษ์สภาพแวดล้อมป่าชายเลน ในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบล
ดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน
และประชาชน ให้การสนับสนุนในด้านการกระตุ้นเตือน การชักชวน การให้ข้อมูลข่าวสาร
การสนับสนุนการให้ความรู้โดยจัดให้มีการประชุม อบรมหรือกิจกรรมให้ความรู้ในเรื่อง
พฤติกรรมกรอนุรักษ์ป่าชายเลนที่ถูกวิธีและเหมาะสม ตลอดจนการให้ความรู้ความเข้าใจใน
เรื่องการใช้ทรัพยากรป่าชายเลน การดูแลป้องกันและรักษาทรัพยากรป่าชายเลน ซึ่งสอดคล้อง
กับ จักรกฤษณ์ จันทรแล้ม ได้วิจัยเรื่อง กระบวนการฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อการพัฒนาที่
ยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนต้นแบบบ้านเป็ดในตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมืองจังหวัดตราด พบว่า
ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนได้แก่ 1) ควรมีการขยายองค์
ความรู้ภายในให้แพร่หลายออกไปสู่ภายนอกชุมชน ที่ต้องได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ
จากภาครัฐเพื่อให้ชุมชนสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านกระบวนการจัดการ อนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชาย
เลนที่ประสบผลสำเร็จออกไปยังพื้นที่ห่างไกลได้รับความรู้นำไปปฏิบัติตามให้เกิดผล ดังเช่น
“ชุมชนต้นแบบบ้านเป็ดใน” 2) การใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนชุมชนควรจัดเก็บชุดความรู้
ของประโยชน์ที่ได้รับจากพันธุ์ไม้ป่าชายเลนที่มีความหลากหลายอย่างเป็นระบบสร้างการรับรู้
ปลูกฝังจิตสำนึกทางความคิดแก่เด็กและเยาวชนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เข้าใจคุณค่า
ของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลน และการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนอย่างคุ้มค่า
ที่สุด (จักรกฤษณ์ จันทรแล้ม, 2560)

2. ข้อเสนอแนะการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอน
สัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีดังนี้

ประชาชนทุกคนควรให้ความร่วมมือไม่ว่าจะเป็นการกำจัดขยะมูลฝอยในแหล่งน้ำ
การปล่อยน้ำเสีย การมีการบำบัดก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ มีการนำน้ำมาใช้ให้เกิดประโยชน์
สูงสุด สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ รวมไปถึง การจัดการให้
ความรู้และฝึกอบรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำสร้างจิตสำนึก ในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ
สนับสนุนให้ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการ
อนุรักษ์ทรัพยากรต้นไม้นในพื้นที่ อนุรักษ์ รักษาหรือฟื้นฟูสภาพป่าหรือต้นไม้ที่มีอายุมาก ควรมี
การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาต้นไม้ รวมทั้งปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์
ทรัพยากรต้นไม้นให้แก่ประชาชน รณรงค์ให้เข้าร่วมโครงการปลูกป่าทดแทน เผยแพร่ให้ความรู้
แก่ประชาชน ปลูกจิตสำนึกให้ชาวประมงตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สัตว์น้ำ

ประชาสัมพันธ์ข่าวสารและมาตรการอนุรักษ์ผ่านกลุ่มอาสาสมัครร่วมกันรณรงค์ห้ามจับสัตว์น้ำในช่วงฤดูวางไข่ โดยมีการทำป้ายประกาศชัดเจนเกี่ยวกับการห้ามจับสัตว์น้ำและมีป้ายบดลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน ให้ความรู้ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน การฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในทุกกิจกรรม มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชนหรือ หน้าชุมชน เพื่อนบ้าน ประกาศหมู่บ้าน สอดคล้องกับ วรสิทธิ์ เจริญพุด ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้วยการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและความผูกพันพื้นที่โดยชุมชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ความสำเร็จการจัดการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนของชุมชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วย การทำบัญชีครัวเรือน การจัดตั้งองค์กรดูแลรักษาป่า เข้าร่วมประชุมการรักษาป่าสม่ำเสมอ สรรหาผู้นำการรักษาป่า ให้ความร่วมมือกับผู้นำในการรักษาป่า ใช้ความคิดเห็นร่วมกันในการรักษาป่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมอบอำนาจการเฝ้าระวังรักษาป่า ร่วมกันจัดการจับกุม ผู้บุกรุกทำลายป่าตามกฎหมาย ร่วมกันป้องกันการบุกรุกทำลายป่า (วรสิทธิ์ เจริญพุด, 2563)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การที่จะอนุรักษ์สิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ตาม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนทุกภาคส่วน การสร้างจิตสำนึกที่ดีให้เกิดความรักหวงแหนต่อทรัพยากรสมบัติของชาติที่มีอยู่ จึงจำเป็นอย่างยิ่ง สามารถที่จะกระทำได้โดยการจัดอบรม ประชาสัมพันธ์ข่าวสารและมาตรการอนุรักษ์ผ่านกลุ่มอาสาสมัคร ด้วยการทำป้ายประกาศชัดเจนเกี่ยวกับการห้ามจับสัตว์น้ำในช่วงฤดูวางไข่ผ่านผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ให้ช่วยประชาสัมพันธ์ข่าวสารและมาตรการ รวมไปถึงต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ อนุรักษ์ รักษาและฟื้นฟู เพื่อให้อุดมสมบูรณ์อยู่คู่ชุมชนตลอดไป ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบในเรื่องเดียวในพื้นที่อื่น ๆ เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี” เพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาที่เกิดขึ้น และใช้เป็นแนวทางประกอบการพิจารณา วางแผน กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าชายเลน
- 2) ควรศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนร่วมกับชุมชนอื่น ๆ ในบริบทที่แตกต่างกัน ตามหลักธรรมาภิบาลหรือการบริหารบ้านเมืองที่ดี
- 3) ควรศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบการมีส่วนร่วม เพื่อหารูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสเรียนรู้กระบวนการมีส่วนร่วมไปด้วยกัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพยากรทางชายฝั่งและทะเล. (2563). ชายฝั่งทะเลของไทย. เรียกใช้เมื่อ 30 มกราคม 2563 จาก <http://www.dmcr.go.th/marinecenter/coastalzone.php>
- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2550). การสำรวจและรวบรวมข้อมูลทรัพยากรป่าชายเลนเศรษฐกิจและสังคม พื้นที่สาธิตด้านป่าชายเลน จังหวัดตราด. ใน รายงานวิจัย. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- จักรกฤษณ์ จันทรแฉล้ม. (2560). กระบวนการฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนต้นแบบบ้านเป็ดใน ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 9(2), 13-15.
- ชัยรัตน์ สุขไสย. (21 สิงหาคม 256). แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน. (จิตลวรรณ รอดนิตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- ธวัชชัย จันจุฬา และดุสิต ดวงสา. (2551). กระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายชาวบ้านเพื่อการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรในชุมชน. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธิตี พานวัน. (2563). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในพื้นที่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- นิคม ทองศรี. (18 สิงหาคม 2563). แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน. (จิตลวรรณ รอดนิตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- บรรจง ศรีสุธรรม. (2563). ป่าชายเลนที่ถูกทำลาย ชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี: ชุมชนบ้านบางน้ำจืด.
- บังอร นาคเรือง. (17 สิงหาคม 2563). แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน. (จิตลวรรณ รอดนิตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- บุญมี เดียวฉิม. (18 สิงหาคม 2563). แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน. (จิตลวรรณ รอดนิตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- บุญเลิศ วงษ์ปาน. (18 สิงหาคม 2563). แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน. (จิตลวรรณ รอดนิตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- ประเชิญ พันธุ์อร่าม. (18 สิงหาคม 2563). แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน. (จิตลวรรณ รอดนิตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- พรทิพย์ จันทรทอง. (20 สิงหาคม 2563). แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน. (จิตลวรรณ รอดนิตย์, ผู้สัมภาษณ์)

- พระทองมี อัสสุโธ (แอมไธสง). (2561). ความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. วารสารมหาจุฬาริชาการ, 6(ฉบับพิเศษ), 19-21.
- ไพบูลย์ เต็มสมเกต. (2560). การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชายฝั่งอ่าวไทย: กรณีศึกษา จังหวัดระยอง และจังหวัดจันทบุรี. วารสารเกษมบัณฑิต, 18(1), 19-21.
- มนตรี วงษ์ปาน. (18 สิงหาคม 2563). แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน. (จิตลวรรณ รอดนิตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- มลธิยา ญาณประสิทธิ์. (17 สิงหาคม 2563). แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน. (จิตลวรรณ รอดนิตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- วรสิทธิ์ เจริญพัฒ. (2563). รูปแบบการจัดการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้วยการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและความผูกพันพื้นที่โดยชุมชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา, 7(1), 14-16.
- สงศรี ชมภูวงศ์. (2559). สถิติสำหรับการวิจัย. นครศรีธรรมราช: สำนักส่งเสริมวิชาการวิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช.
- สมเกียรติ ศรีคงแก้ว. (18 สิงหาคม 2563). แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน. (จิตลวรรณ รอดนิตย์, ผู้สัมภาษณ์)